FDI: NJIHOV UTJECAJ I NAČINI POTICANJA S POSEBNIM OSVRTOM NA RH

Žaper, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:547745

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

FDI: NJIHOV UTJECAJ I NAČINI POTICANJA S POSEBNIM OSVRTOM NA RH

Mentor: **Student:**

Dr.sc. Blanka Šimundić **Ana Žaper**

Split,rujan,2016.

SADRŽAJ

1.UVOD 3

1.1 Definiranje problema 3

1.2.Cilj rada 3

1.3.Metode rada 4

1.4.Struktura rada 4

2.POJMOVNO ODREĐIVANJE FDI-A 5

3. MOTIVI DAVATELJA I PRIMATELJA FDI 8

3.1. Motivi Davatelja 8

3.2 Motivi Primatelja 10

4. UTJECAJ FDI-A NA RAZVOJ ZEMALJA PRIMATELJA 12

4.1. FDI i vanjska trgovina 12

4.2. FDI i gospodarski rast 13

4.3. FDI i zaposlenost 14

4.4. FDI i investicije 14

5.STRATEGIJE PRIVLAČENJA FDI-A 16

6. FDI U HRVATSKOJ 19

6.1. Konkurentnost i mjere poticaja FDI u RH 25

6.2 Zakonski okvir 26

6.3.Osnovna načela kojima se mogu privući FDI 26

7.ZAKLJUČAK 28

LITERATURA 29

SAŽETAK 30

SUMMARY 30

1. UVOD

1.1. Definiranje problema

U globalnoj ekonomiji FDI (Foreign Direct Investment) imaju svekolike pozitivne učinke,štoviše predstavljaju najznačajniji oblik prelijevanja kapitala. Ne odnose se samo na prekogranično prelijevanje kapitala, veća uključuju i transfer tehnologije i znanja što doprinosi rastu konkurentnost,zaposlenosti i međunarodnoj trgovini,a kao posljedica toga i ekonomskome rastu te razvoju lokalnoga gospodarstava. Osim pozitivnih utjecaja polučuje i negativne, poput odljeva sredstava u zemlju porijekla FDI, i slično. Učinci se razlikuju ovisno o obilježjima zemlje primatelja i vrsti stranih investicije. Hrvatska kao članica EU privukla zadovoljavajuću razinu FDI,ali sama struktura ulaganja nije bila zadovoljavajuća,donosno većina kapitala je investirana u preuzimanja vlasničkih udjela putem privatizacije,čiji prihodi su se koristili iza popunjavanje proračunskih manjaka.

U ovom završnom radu definirat će se pojam inozemnih direktnih investicija, kako one utječu na zemlje iz kojih potječu ali i na zemlje u koje dolazi priliv istih, načine kako privući FDI te osvrt na RH.

1.2. Cilj rada

Cilj ovog rada je ispitati kako pozitivne tako i negativne efekte prelijevanja FDI-a na zemlje primatelje kao i načine poticanja bi motiviranja stranih investitora da ulažu u pojedinu zemlju,a sve to s osvrtom na Republiku Hrvatsku.

1.3. Metode rada

Za izradu završnog rada i u svrhu pronalaženja odgovora na problem istraživanja provest će se teorijsko i empirijsko istraživanje, koristeći sljedeće metode :

- induktivna metoda (induktivnim zaključivanjem o činjenicama doći će se do rezultata)
- promatranje i mjerenje
- deduktivna metoda (polazit će se od logike)
- metoda klasifikacije (razvrstavat će se podatci)

- metoda proučavanja dokumenata i publikacija (na ovaj način dolazit će se do mjerodavnih rezultata i činjenica)
- historijska metoda (koristit će se rezultata poduzeća iz prijašnjih godina)
- metoda kompilacije (koristit će se mišljenja, analiza te prosudbi drugih osoba – djela)
- metoda deskripcije (opisivat će se različiti pojmovi i pojave)
- metoda sinteze (koristit će se za spajanje djelova u cjelinu).

1.4. Struktura rada

Struktura ovog rada bit će izložena kroz ukupno pet poglavlja kako bi se što bolje istražila i opisala ciljana tema. U uvodnom dijelu bit će definiran problem istraživanja, cilj rada, metode rada koje će se koristiti te u konačnici i struktura završnog rada. U drugom dijelu u kratkim crtama će se predočiti što su to inozemne direktne investicije, kako se realiziraju i koji oblici istih postoje U trećem dijelu će se prikazati motivi koje imaju pojedine zemlje i poduzeća da investiraju u inozemstvo, kao i razlozi zbog kojih pojedina zemlja privlači strani kapital. Ukratko prikazat će se motivi davatelja i primatelja FDI-a. U četvrtom poglavlju razmatrat će se koje posljedice FDI ostavljaju na zemlju u koju ulaze, odnosno pozitivni i negativni efekti FDI-a. U petom poglavlju će biti riječ o metodama i načinima privlačenja inozemnih izravnih investicija u zemlju. Šesto poglavlje bazirano je na Hrvatsku. Kako je kroz povijest tekao priljev FDI-a u Hrvatsku i kakve je posljedice to ostavilo za hrvatsko gospodarstvo. U zaključku kao posljednjem dijelu rada, koji ujedno čini sedmo poglavlje, sumiraju se sve činjenice iznesene u radu i donose se zaključci o temi rada.

2. POJMOVNO ODREĐIVANJE FDI-A

Inozemna izravna ulaganja (engl. *Foreign Direct Investment*-FDI) predstavljaju,u najširemu smislu, sve vrste stranih ulaganja pravnih i fizičkih osoba u gospodarske djelatnosti neke zemlje. Inozemna izravna ulaganja sastavni su dio platne bilance, a obuhvaćaju vlasnička ulaganja, zadržanu dobit i dužničke odnose između vlasnički povezanih rezidenata i nerezidenata. Prema MMF-ovoj definiciji inozemno izravno ulaganje se događa kada određeni ulagač (nerezident) dođe u posjed 10 posto ili više vlasničkog udjela gospodarskog subjekta (rezidenata). Taj je prag arbitrarno određen. Smatra se da ulagač s većim udjelom ima veliki utjecaj na donošenje bitnih odluka vezanih za upravljanje poduzećem,premda nema većinski vlasnički udio.
FDI se ne treba izjednačavati s poduzećem u pretežnom stranom vlasništvu,jer ono predstavlja samo jedan od načina financiranja poduzeća inozemnim kapitalom.

FDI se počinju intenzivnije pojavljivati u ekonomskim istraživanjima naklon II. svjetskog rata. Kontinuirani razvoj globalizacije rezultirao je promjenom stava mnogih zemalja o važnosti inozemnih direktnih investicija,tako su zemlje u razvoju prepoznale potencijal istih za razvojne mogućosti te u svojim gospodarstvima nastoje stvoriti uvjete poslovanja koji će biti atraktivni poticaji za FDI. Posebno značajan rast međunarodnih financijskih tokova dogodio se 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća. Za to se može istaknuti nekoliko razloga. Kao prvi se navodi razvoj teorije i institucionalnih investitora u Americi,kao odgovor na ograničenja u bankarskom sektoru. Drugi razlog je povećana umreženost svjetskih financijskih tržišta i globalizacija,a treći je liberalizacija financijskih tržišta,osobito tržišta europskih zemalja početkom osamdesetih godina.

Realizacija FDI se može ostvariti osnivanjem poduzeća u inozemstvu u obliku filijala, predstavništva, samostalnih poduzeća, zajedničkih kompanija. Direktnim financiranjem se osiguravaju veliki profiti i razne druge direktne koristi preko zaobilaženja carinskih barijera ili korištenjem jeftine radne snage. FDI su mnogo više od međunarodnog kretanja kapitala, s obzirom na faktor kontrole u poduzeću. Njihova

dinamika se pripisuje aktivnostima TNC, koje su njihovi glavni nosioci, kao i utjecanju promjena koje se dešavaju u globalnom poslovnom okruženju. Iako predstavljaju najrizičniji oblik međunarodnog kretanja kapitala, one nose i mogućnost najveće zarade.

Prema Grgurevićevim (2011.) navodima nivo realiziranih FDI u nekoj zemlji u razvoju ovisi o brojnim faktorima kao što su geografski položaja, stabilnost, okruženje,stupanj političkih i ekonomskih sloboda i rizika, osiguranog pristupa lokalnom i regionalnom tržištu, pravne sigurnosti investiranja, kvalificirane i jeftine radne snage, institucionalne izgrađenosti ili, jednostavno rečeno, od investicijski atraktivne poslovne klime u toj zemlji.

FDI se smogu ostvariti na različite načine i u različitima oblicima,tako razlikujemo Greenfield investicije,Prekogranične akvizicije,Prekogranične merdžere, Brownfield investicije i Jointventure.

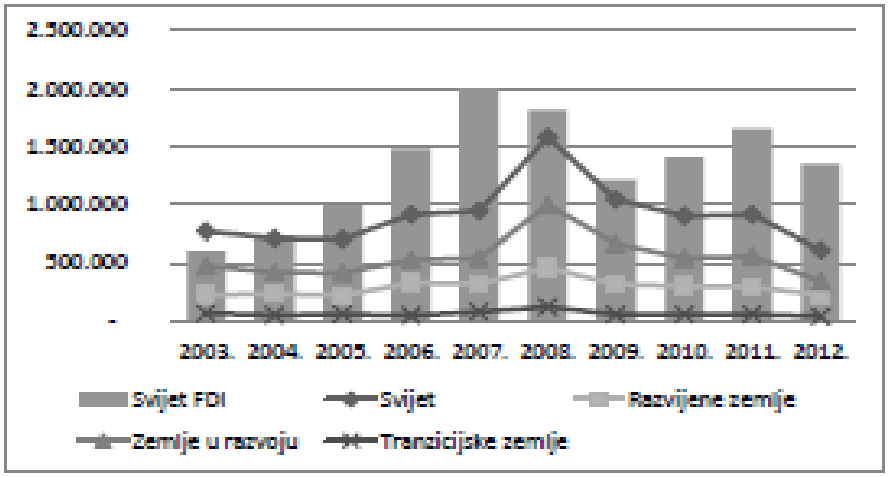
U nastavku teksta svaki od pojedinih oblika će biti ukratko objašnjen.

- *Greenfield investicije:* predstavljaju direktne investicije u potpuno novi proizvodni pogon na inozemnom tržištu, u potpunom vlasništvu inozemnog investitora. Kod ovog oblika ulagač stječe pravo vlasništva,upravljanja i kontrole nad poslovnim subjektom u koji ulaže. Najčešće se radi o velikim kapitalnim ulaganjima u proizvodne pogone, rafinerije, luke i slično.
- *Prekogranične akvizicije:* preuzimanje ili pripajanje postojećih poduzeća u drugoj državi. Mogu označavati preuzimanje većinskog dijela paketa akcija (majorityaqisition) ili kupovinu manjinskog dijela poduzeća (majorityaqisition), putem direktne kupnje,dokapitalizacije ili konverzijom kredita u vlasništvo.
- *Prekograničnih mergeri:* ovaj oblik FDI donosi se na spajanje dva jednaka partnera i javlja se u dva oblika,horizontalni i vertikalni oblik. Kod horizontalnog oblika povezuju se dvije kompanije iz istog sektora,dok se vertikalni odnosi na spajanje kompanija iz različitih vertikalnih faza proizvodnog procesa.
- *Brownfield investicije:* hibridni model kombinacije akvizicije i greenfield investicije. Formalno se radi o akviziciji ali u suštini se radi o greenfield

investicijama, jer investitor gotovo u potpunosti zamjenjuje pogone,opremu i proizvodnu liniju.

- *Jointventure:* predstavlja Zajednička ulaganja, tj. Sporazum dvije ili više strana da rade zajedno na projektu i stvaraju entitet koji zajednički kontroliraju.

Devedesetih godina dominirala su spajanja i pripajanja domaćih tvrtki od strane inozemnih tvrtki. Prekogranične akvizicije i mergeri činile su 75% svih FDI u 1990. godini, 90% u 2000., dok se već 2003. Spustili na razinu od 53%. Više od četiri petine tih oblika FDI-a je značilo uključivanje domaćih poduzeća u velike multinacionalne sastave, koji po svojoj moći dominiraju na svjetskoj gospodarskoj sceni. Slika 2.6. prikazuje kretanje greenfield ulaganja u svijetu i pojedinim grupacijama zemalja u posljednjih desetak godina. U promatranom razdoblju su greenfield investicije činile oko 70 % ukupnih FDI-a. Taj postotak je najviši u zemljama u razvoju (41%), zatim slijede razvijene zemlje sa 22% greenfild ulaganja, a najmanje greenfield projekata (kumulativno 5 %) u ukupnim svjetskim inozemnim izravnim ulaganjima imaju tranzicijske zemlje .

Slika 1. Greenfield ulaganja u svijetu i pojedinim grupacijama zemalja u milijunima USD

Izvor: https://bib.irb.hr/datoteka.

3. MOTIVI DAVATELJA I PRIMATELJA FDI

Imajući u vidu privredna kretanja kao i visinu ostvarenih investicija pojedinih regija i subregija, postavlja se pitanje koji su to relevantni faktori na osnovu kojih strani investitori donose odluku o realizaciji ulaganja u određenu lokaciju. Razloge poduzeća za inozemno investiranje proučavali su brojni autori. Jedan od najčešćih zaključaka je da je međunarodna proizvodnja rezultat procesa na kojeg utječu faktori poput vlasništva, internacionalizacije i prednosti lokalizacije. Rezultati do kojih su došli Bilas i Franc (2006.) potvrđuju da je upravo lokacija, odnosno faktori privlačnosti određene lokacije, jedan od odlučujućih motiva za investiciju. Dostupnost prirodnih resursa, veličina tržišta, zemljopisni položaj, stanje ekonomije, kulturno i političko okruženje, transportni troškovi i dr. samo su neki od motiva davatelja inozemnih izravnih ulaganja.

3.1. Motivi davatelja

Imajući u vidu da najveći investitori potiču iz razvijenih zemalja svijeta (SAD, Japan, Njemačka, Francuska i sl.) interesantnim se čini sagledavanje ključnih faktora koji determiniraju njihovu odluku o investiranju u određenu lokaciju. Težnja transnacionalnih kompanija razvijenih zemalja za realizacijom FDI u manje razvijenim zemljama potaknuta je djelovanjem različitih faktora guranja i privlačenja (push and pull factors). Kao najznačajniji faktori guranja mogu se navesti:

- Izbjegavanje trgovinskih barijera
- Smanjivanje ovisnosti o domaćem tržištu
- Rast troškova proizvodnje u matičnoj zemlji
- Konkurentski pritisak kompanija iz razvijenih zemalja
- Nedostatak ključnih resursa i inputa neophodnih za realizaciju procesa proizvodnje i slično.

Na strani faktora privlačenja javljaju se različiti oblici poticajnih mjera kojima vlade zemalja primatelja kapitala privlače kapital u cilju jačanja privredne razvijenosti.

U privlačnije zemlje za ulaganje kapitala spadaju one koje ostvaruju troškovnu efikasnost u odnosu na druge uz visok stupanj kvalitetne infrastrukture,olakšanim mogućnostima poslovanja kao i visokim stupnjem dostupnih vještina za poslovanje.

Poduzeća ulažu u druga, inozemna, poduzeća s namjerom korištenja i ostvarivanja prednosti vezanih za tu lokaciju. Takve prednosti se mogu podijeliti u tri grupe: **prednosti vlasništva,prednosti lokacije i internacionalizacijske prednosti.**

Prve, *prednosti vlasništva* se odnose na unutarnje faktore koji omogućavaju inozemnim investitorima ostvarenje prednosti nad lokalnom konkurencijom.

Lokacijske prednosti osiguravaju niže produkcijske i transportne troškove i pristup specijaliziranom znanju i vještinama u zemlji u kojoj se investira. *Internacionalizacijske prednosti* označavaju ostvarivanje određenih prednosti i mogućnosti za njihovo zadržavanje.

Bilas i Franc (2006.) navode 4 skupine motiva ponuđača:

Prva skupina motiva ponuđača temelji se na **Teoriji optimizacije portfelja** multinacionalne kompanije. Prema ovoj teoriji glavni motiv za investiranjem je želja vlasnika portfelja za maksimizacijom njegove vrijednosti,odnosno da se maksimizira očekivani prinos portfelja uz što manji rizik. Prema ovom pristupu FDI su mogući ako je očekivani prinos inozemne aktive niži od prinosa domaće imovine kada je korelacija između očekivanog prinosa domaćih investicija i investicija u inozemstvo manja od jedan.

Druga skupina motiva uključuje **eksternalije ili nesavršenosti tržišta**,koje se internaliziraju ili eliminiraju pomoću inozemnog ulaganja, i to povezivanjem kćeri nastale takvim ulaganjem s matičnim poduzećem. Pri tome razlikujemo tehnološke eksternalije i eksternalije zbog nesavršenosti na tržištu. *Tehnološke eksternalije* se sastoje od opadanja prosječnih fiksnih troškova kapitalno intenzivnih industrija i povećanja proizvodnje zbog FDI-a (primjerice farmaceutska i kozmetička industrija).

Treća skupina motiva temelji se na teoriji **industrijske organizacije** prema kojoj je očekivani prinos podružnice nastale inozemnim izravnim ulaganjima veći od prinosa domaćeg poduzeća kojem se sredstva dodjeljuju.

Četvrta skupina motiva definira se teorijom poduzeća koja kao objašnjenje za ulaganje u inozemno poduzeće navodi racionalizaciju troškova kapitala. Naime, multinacionalne kompanije osnivaju podružnice u poduzeću jer im je dug jeftiniji način financiranja od vlasništva, pa iz tog razloga radije investiraju nego plaćaju dividendu dioničarima.

3.2. Motivi primatelja

Priljev inozemnog kapitala zemlji može osigurati brojne pogodnosti. Tako se u prvi plan stavlja odnos između FDI-a i gospodarskog razvitka zemlje primatelja. Međutim utjecaj inozemnog kapitala je kompleksan. Različite vrste priljeva inozemnog kapitala mogu imati sasvim različite učinke na domaću gospodarsku aktivnost, a posebno na štednju, investicije i bilancu plaćanja. Postavlja se pitanje kako privući inozemna izravna ulaganja koja povećavaju blagostanje zemlje kroz uvođenje novih tehnologija,inovacija,znanja,menadžerskih kompetencija i slično. U nastavku teksta se osvrćemo na glavne motive koje zemja ima pri privlačenju ove vrste kapitala.

Djelovanje inozemnog kapitala promatra se s dvije strane: *povećanje efikasnosti inozemnih investicija* i *povećaje razine domaćih investicija*.

Buterin i Blečić (2013.) tvrde da povećanje efikasnosti inozemnih investicija podrazumijeva utjecaj FDI-a na gospodarski rast preko poboljšanja razine tehnologije,znanja,infrastrukture i slično. Povećanje razine domaćih investicija odnosi se na učinak koji FDI imaju na domaće investicije, odnosno smatra se da priljev inozemnih izravnih ulaganja povećava domaću štednju i domaće investicije.

Babić-Hodović i Mehić sve faktore koji determiniraju priliv FDI-a dijele u dvije osnovne grupe:

- *Industrijski specifične determinante* u koju spadaju svi faktori koji pružaju podršku pri internacionalizaciji proizvodnje a iskazuju se u vidu menadžerskih vještina, diferencijacije proizvoda, tehnološke opremljenosti i know-how-a, marketinške i organizacione snage, istraživačko-razvojnih kapaciteta i sl.
- *specifične determinante zemlje* primatelja kapitala kao što su fizički i prirodni resursi, investiciona klima zemlje primatelja, geografski položaj zemlje, uvjeti potražnje, obrazovanost zaposlenika i sl.

S druge strane, Dunning sve motive vezane za FDI grupira na

- Motive usmjerene na stjecanje resursa
- Motive usmjerene na osvajanje tržišta
- Motive vezane za poboljšanje efikasnosti privređivanja
- Motive vezane za kreiranje strateških prednosti.

Shatz i Venables također definiraju ključne razloge 0investiranja na osnovu kojih se kompanija opredjeljuje na multinacionalno poslovanje.

- Nastojanje kompanije da bolje i kvalitetnije opslužuje inozemno tržište
- Traženje jeftinijih resursa čime se ostvaruju ciljevi prikupljanja i korištenja jeftinijih sirovina,radne snage i slično.

4. UTJECAJ FDI-A NA RAZVOJ ZEMALJA PRIMATELJA

Koristi od inozemnih izravnih ulaganja podjednako očekuju i strani investitor kao i zemlja primatelj FDI-a. Očekivane koristi stranog investitora od ulaganja u drugoj zemlji su optimalizacija postojećeg portfelja,ostvarivanje profita,niži troškovi poslovanja,povećanje prodaje i tržišnog udjela te stjecanje ostalih konkurentskih prednosti. Koristi zemalja primatelja mogu se podijeliti na dvije grupe : izravne i neizravne.

Kao izravne koristi FDI mogu se navesti:

1. Povećanje bruto investicija i nacionalnoj kompaniji.
2. Povećanje zaposlenosti i povećanje dohodaka domaće radne snage.
3. Povećanje poreznih prihoda države.
4. Pozitivan utjecaj na bilancu plaćanja.
5. Transfer novih tehnologija.

Među indirektne učinke ili tzv. učinke prelijevanja inozemnih izravnih investicija spadaju različiti efekti koji utječu na konkurentnost i proizvodnost domaćih poduzeća kao što je transfer znanja i iskustva u organizaciji proizvodnje, viši zahtjevi u pogledu kvalitete i pravodobne isporuke, povećanje potražnje za sirovinama, energijom i poluproizvodima te mogućnost supstitucije uvoza domaćom proizvodnjom.

Provedena su mnogobrojna istraživanja koja su proučavala utjecaje inozemnih izravnih ulaganja,koji se mogu razvrstati na utjecaj FDI na izvoz,uvoz i vanjsku trgovinu općenito,na razvoj gospodarstva primatelja,zaposlenost, te učinke na efikasnost ostalog gospodarstva (spillover).

4.1. FDI i vanjska trgovina

FDI povezani sa vanjskom trgovinom se mogu podijeliti na ulaganja koja supstituiraju vanjsku trgovinu,ulaganja koja potiču vanjsku trgovinu,ona ulaganja koja je upotpunjuju te ulaganja koja skreću vanjsku trgovinu u zemlju primatelja.

Prvi tip ulaganja koji se odnosi na supstituciju izvoza i FDI-a, odnosno putem kojeg dolazi do zamjene izvoza robe i usluga za FDI (pri čemu tvrtke sele proizvodnju u drugu zemlju) dovodi do smanjena izvoza, a samim time i do smanjenja domaće zaposlenosti. Međutim, izravna ulaganja mogu supstituirati vanjsku trgovinu i tako da uvoz zamijene proizvodnjom

na domaćem tržištu (primjer je obrada sirovine koja se do ulaska FDI dorađivala u inozemstvu).

Naime, prema drugoj tezi,onoj koja se odnosi na komplementarnost izvoza i FDI-a očekuje se porast izvoza. Porast izvoza, a samim time i domaće zaposlenosti osigurava se na način da inozemna tvrtka ulaže u domaće gospodarstvo kako bi osigurala popratnu proizvodnju u obliku raznih usluga povezanih s izvozom. Kao dobar primjer se može navesti inozemna banka koja osniva podružnicu da bi pratila inozemna FDI poduzeća. FDI koja potiču vanjsku trgovinu,odnose se na komplementarni izvoz,odnosno izvoz namijenjen za treća tržišta. Na ovaj način dolazi i do skretanja vanjske trgovine kako bi se iskoristilo nepopunjavanje uvoznih kvota ili drugih aranžmana vanjskotrgovinske politike u zemlji primatelja ili u trećim zemljama.

Empirijske studije utjecaja FDI na vanjsku trgovinu uglavnom su proučavale veze između prihodnih stavki računa tekućih transakcija i izlaznih (outward) inozemnih ulaganja poduzeća (primjerice izvoza robe i usluga u BiH i ulaganja hrvatskih poduze}a u BiH), te između ulaznih (inward)17 inozemnih izravnih ulaganja i uvoza, osobito kapitalne opreme nakon određenog vremena. Većina studija empirijski potvrđuje da su inozemna izlazna ulaganja i izvoz komplementarni, odnosno veći odljev inozemnih izravnih ulaganja povezan je s većim (a ne manjim) izvozom, to~nije s poboljšanjem vanjskotrgovinske bilance i ukupne bilance plaćanja. Studije govore da izlazni FDI povećava neto izvoz, odnosno da je porast izvoza veći od porasta uvoza. Međutim ove studije zanemaruju mogućnost prisutnosti simultanog određivanja inozemnog izravnog ulaganja i izvoza.

4.2. FDI i gospodarski rast

FDI su jedan od najznačajnijih kanala prijenosa tehnologija,financijskog kapitala i druge neopipljive imovine iz najrazvijenijih zemalja prema onima u razvoju, posljedica čega se ostvaruje gospodarski rast. Na ovaj način inozemne kompanije utječu na gospodarski rast i rast produktivnosti zemalja primatelja. Istraživanja su pokazala da priljev FDI-a veće značenje na ubrzavanje gospodarskog rasta imaju u zemljama s višim dohotkom od onih s manjim dohotkom. Inozemna izravna ulaganja imat će veće učinke na gospodarski razvoj što je viša razina ljudskog kapitala u nekoj zemlji koja je potrebna da se tehnologija prihvati. U zemljama s niskom razinom ljudskog kapitala učinak FDI-a može biti čak i negativan. Rezultati su pokazali i da je utjecaj FDI-a na gospodarski rast veći u onim zemljama u kojima su institucije učinkovitije u zaštiti prava vlasništva, te u onima u kojima je birokracija

djelotvornija. Isto tako se pokazalo kroz analizu da uvoz strojeva i i transportnih uređaja nije pokazao relevantnim za gospodarski rast.

4.3. FDI i zaposlenost

Utjecaj FDI na povećanje zaposlenosti odražava se kroz gospodarski rast, tj. putem tzv. prelijevanja i utjecaja na produktivnost. Pored izravnog utjecaja na zaposlenost kroz otvaranja novih radnih mjesta inozemna izravna ulaganja utječu i na cjelokupnu gospodarsku aktivnost, na način da se povećava potražnja za proizvodima i uslugama poduzeća izvan sektora FDI-a. Osim toga, nova upravljačka znanja i vještine, te novi načini poslovanja svakako mogu utjecati na povećanje produktivnosti poduzeća izvan sektora FDI, {to može povećati profitabilnost tih poduzeća i otvoriti mogućnost za nova radna mjesta. Kao i za vanjsku trgovinu utjecaj inozemnih izravnih ulaganja ovisi o komplementarnosti ili supstitutivnosti FDI i uvoza i izvoza. Ukoliko prevladava komplementarnost FDI i izvoza,tada će se zbog inozemnih izravnih ulaganja povećati izvoz, što dovodi do rasta domaće zaposlenosti. U slučaju supstitutivnosti FDI i izvoza domaća zaposlenost pada. Ako pak prevladava supstitutivnost FDI i uvoza,također se može povećati zaposlenost jer poduzeće nastalo stranom investicijom može opskrbiti domaće tržište proizvodima koji su se prije uvozili.

4.4. FDI i investicije

Utjecaj inozemnih izravnih ulaganja na investicije ovisi u koje sektore sama ulaganja odlaze. Ako FDI ulaze u sektore u kojima već postoji konkurencija domaćih poduzeća, vrlo je vjerojatna borba konkurentskih domaćih poduzeća čije su posljedice smanjivanje zaliha i odgoda investicija te izlazak nekih tvrtki iz sektora. FDI koje ulaze u novi sektor pozitivno će utjecati na povećanje ukupnih investicija.

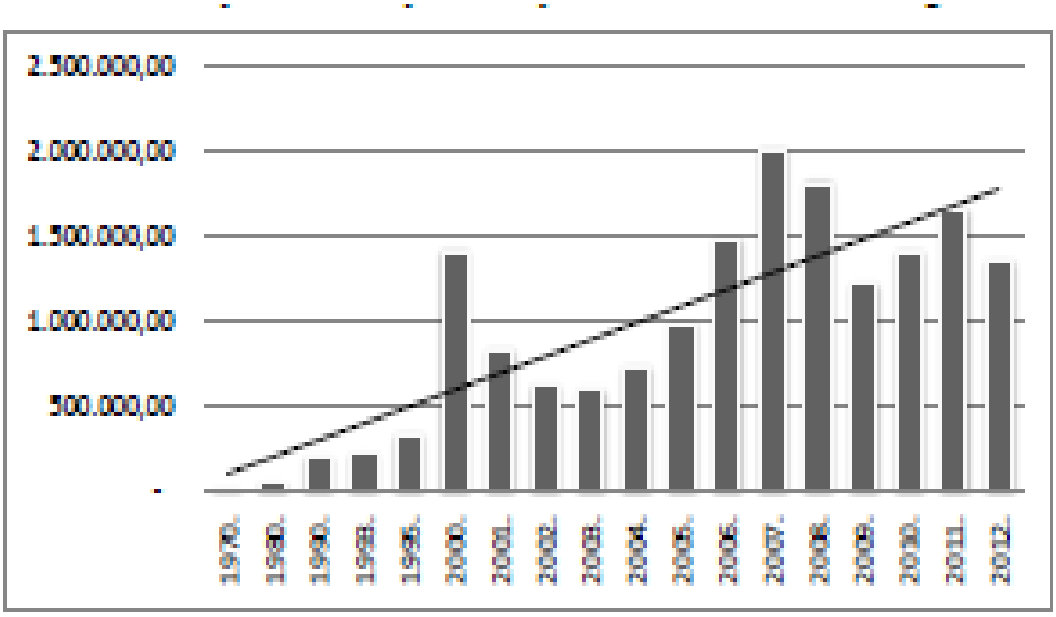
Kao što se iz prethodno navedenog može vidjeti utjecaji FDI-a mogu bit višestruki i ovise o brojnim faktorima a zemlja primatelj treba biti u pripravnosti iskoristiti sve beneficije koje FDI nude.

Kao što postoje prednosti inozemnih izravnih ulaganja,tako postoje brojne zamke odnosno **nedostatci** istih. Mnogi autori kao razloge protiv FDI navode :

- Gubitak pozitivnih eksternalija zbog ulaska inozemnih investitora ako dođe do manje proizvodnje domaćih poduzeća.
- Pad zaposlenosti zbog racionalizacije radne snage ili istiskivanja
  Smanjenje zaposlenosti zbog racionalizacije radne snage ili istiskivanja domaćih tvrtki domaćih tvrtki.
- Povlačenje znanja i stručnjaka u zemlju sjedišta tvrtke
- Utjecaj multinacionalnih kompanija na ekonomsku politiku i stabilnost zemlje
- Povećani uvoz dovodi do lošijeg stanja na tekućem računu bilance.
- Stvaranje „nekvalitetnih“ radnih mjesta.
- Negativan utjecaj na okoliš.

5.STRATEGIJE PRIVLAČENJA FDI-A

Države svijeta različitim politikama i strategijama privući inozemna izravna ulaganja ne osporavajući njihove pozitivne učinke. Od 1970. do 2010. godine FDI je u svijetu porastao za oko 83,5 puta povećavajući se po godišnjoj stopi od 15,1%. Rast je prekinut dva puta: 2001.-2003. zbog povećane nesigurnosti ulaganja u svijetu kao posljedica terorističkog napada na SAD i rata u Afganistanu, da bi se ponovno oporavio rekordne 2007., kada su svjetske FDI dostigle razinu od 2 bilijuna dolara. drugi pad je zabilježen u razdoblju od 2008.-2009. kao posljedica svjetske financijske krize.

Slika 2: Kretanje FDI-a u svijetu u milijunima USD od 1970.-2012.

Izvor: https://bib.irb.hr/datoteka

Kako bi pojedina zemlja postala potencijalni primatelj inozemnih izravnih ulaganja potrebno je da zadovolji određene preduvjete privlačenja FDI:

- Investicijska okolina (lokacija, regija, stabilnost) kao najvažniji faktor pri odlučivanju investitora za FDI.
- Politička stabilnost
- Stabilnost nacionalnog gospodarstva (valuta, fiskalna i monetarna politika, inflacija i slično)
- Povoljno poslovno okruženje što se odnosi na neometano odvijanje poslovnih aktivnosti,smanjenje birokracije)
- Povoljna infrastruktura (liberalno tržište s izgrađenim tržišnim institucijama)
- Kredibilitet Vladine politike (transparentnost, predvidivost razvoja)

S obzirom na rastuću konkurenciju među zemljama u privlačenju inozemnih izravnih investicija ispunjavanje gore navedenih preduvjeta više nije dovoljno za poticanje ulaska stranih investitora. Države su dužne razviti politike, mjere i strategije u cilju poticanja stranih investicija. Ono što je nekoć bilo presudno (jeftina radna snaga, prirodna bogatstva i slično) danas ima sve manju ulogu u privlačenju FDI jer samo po sebi nije dovoljno za osiguravanje održivog rasta. FDI su uglavnom privučena vlastitim interesom,nižim troškovima proizvodnje, velikim domaćim tržištem što osigurava prednosti naspram konkurencije i omogućuje izvozno orijentiranu strategiju. Upravo zbog toga konkurentnost bi trebala ostati jedan od osnovnih izvora privlačenja FDI.

Mjere koje se koriste za poticanje FDI se mogu podijeliti u tri grupe :

- **Fiskalni poticaji.** U ovu grupu mjera spadaju poticajne porezne mjere kao što su smanjivanje poreza na dobit za FDI pothvate, odgode plaćanja poreza na dobit za određeno vrijeme, donošenje sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, omogućavanje ubrzane amortizacije, porezni odbici za investiranje i reinvestiranje u obliku FDI, omogućavanje odbitaka od porezne osnovice vezanih uz broj zaposlenih lokalnih, odnosno rezidentnih radnika, omogućavanje odbitaka od porezne osnovice za udio domaćih sirovina u proizvodnji, omogućavanje izuzeća od plaćanja uvoznih carina na kapitalnu opremu, strojeve i sirovine, omogućavanje izuzeća od plaćanja izvoznih carina, povrata uvoznih carina te mnoge druge mjere.
- **Financijski poticaji.** Kao financijski poticaji navode se odobravanje novčanih sredstava poduzećima za financiranje inozemnih izravnih ulaganja, subvencioniranje državnih zajmova, državnih garancija i garantiranih izvoznih kredita, osiguranja protiv valutnog i

nekomercionalnih rizika koje pruža država umjesto osiguravajućih društava i slične potpore.

- **Ostali poticaji.** U ostale poticaje ubraja se rast profitabilnosti ulaganja nefinancijskim načinima.

Uzevši u obzir sve navedene mjere ipak postoje dva osnovna preduvjeta koja moraju biti zadovoljena u cilju privlačenja FDI: *stabilnost i profitabilnost.*

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) je razvio indeks uspješnosti u privlačenju inozemnih direktnih investicija (FDI Performance Index), koji pokazuje udio pojedine države u globalnim tokovima inozemnih izravnih ulaganja i njezin udio u svjetskom BDP-u. Vrijednost indeksa od 1 pokazuje da je udio te zemlje u globalnim kretanjima direktnih investicija identičan njezinu udjelu u svjetskom BDP-u, vrijednost viša od 1 pokazuje da ona privlači više inozemnih direktnih investicija nego što bi se moglo oèekivati s obzirom na njezin udio u svjetskom BDP-u, a vrijednost manja od 1 pokazuje da privlači manje investicija od očekivanih s obzirom na udio u BDP-u svijeta. Uzimajući u obzir rezultate i prema indeksu uspješnosti i prema indeksu potencijala u privlačenju inozemnih direktnih investicija, sve zemlje su svrstane u četiri skupine:

- u prvu skupinu, skupinu „predvodnika“, pripadaju zemlje s visokim indeksom uspješnosti (višim od prosjeka za sve države) i s visokim potencijalnim indeksom (višim od prosjeka za sve države). U ovu skupinu spada 41 država, a među njima je i Hrvatska.
- u drugu skupinu, „ekonomija iznad prosječnog potencijala“, ubrajaju se zemlje s visokim indeksom uspješnosti, ali niskim indeksom potencijala;
- u treću skupinu, „ekonomije niskog potencijala“, spadaju zemlje s niskim indeksom uspješnosti i visokim indeksom potencijala;
- i četvrtu skupinu, „neuspješnih“, čine zemlje s niskim indeksom uspješnosti i niskim indeksom potencijala.

6. FDI U HRVATSKOJ

Uzimajući obzir veličinu hrvatskog gospodarstva i činjenicu da je Hrvatska mala zemlja sve je vidljivije da postoji potreba privlačenja inozemnih izravnih investicija kako bi se iskoristile prednosti istih u rastu i razvoju. U cilju privlačenja FDI u Hrvatskoj osnovana je Agencija za investicije i konkurentnost- AIK. Zadaća ove agencije je pružanje sustavne i operativne politike za povećanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva i poticanje investicija i investicijskih projekata s ciljem proizvodnje roba ili usluga koje su pretežno usmjerene na izvoz i kojima će se omogućiti otvaranje novih radnih mjesta u Hrvatskoj. U cilju osiguravanja priljeva stranog kapitala u zemlju nude se najkonkurentniji poticaji u Europi (porezni,carinski poticaji, poticajnr mjere za zapošljavanje i obrazovanje , poticajne mjere za R&D aktivnosti i aktivnosti poslovne podrške i slično).

Prva inozemna izravna ulaganja u tranzicijskim zemljama zabilježena su već krajem 80-ih, dok se u Hrvatskoj javljaju nešto kanije. 1990-ih hrvatsko gospodarstvo se otvorilo međunarodnim tokovima i tada započinje proces tranzicije u modernu tržišnu ekonomiju. U to vrijeme se na strane investicije počelo gledati kao na sredstva rasta i završetka procesa tranzicije. Unatoč visokoj razini inozemnih izravnih ulaganja u Hrvatskoj, nije vidljiv pozitivan efekt na gospodarstvo, odnosno na rast zaposlenosti, proizvodnje i izvoza i to prvenstveno zbog nepovoljne strukture ulaganja. Prema podacima za razdoblje od 1993.-2005.,tek se nešto manje od 20% ukupnih FDI odnosi na greenfield investicije. U razdoblju do 1995. godine Hrvatska je bila u nepovoljnijoj situaciji u pogledu priljeva FDI u odnosu na ostale tranzicijske zemlje. Kao razlozi za to navode se Domovinski rat i neizvjesnosti oko ulaganja. Već nakon 1995. politička stabilnost rezultirala je smanjenjem rizika i privlačenjem stranih investitora. Najznačajniji priljev se dogodio 1999.-2001. Kao posljedica privatizacije Hrvatskog telekoma.

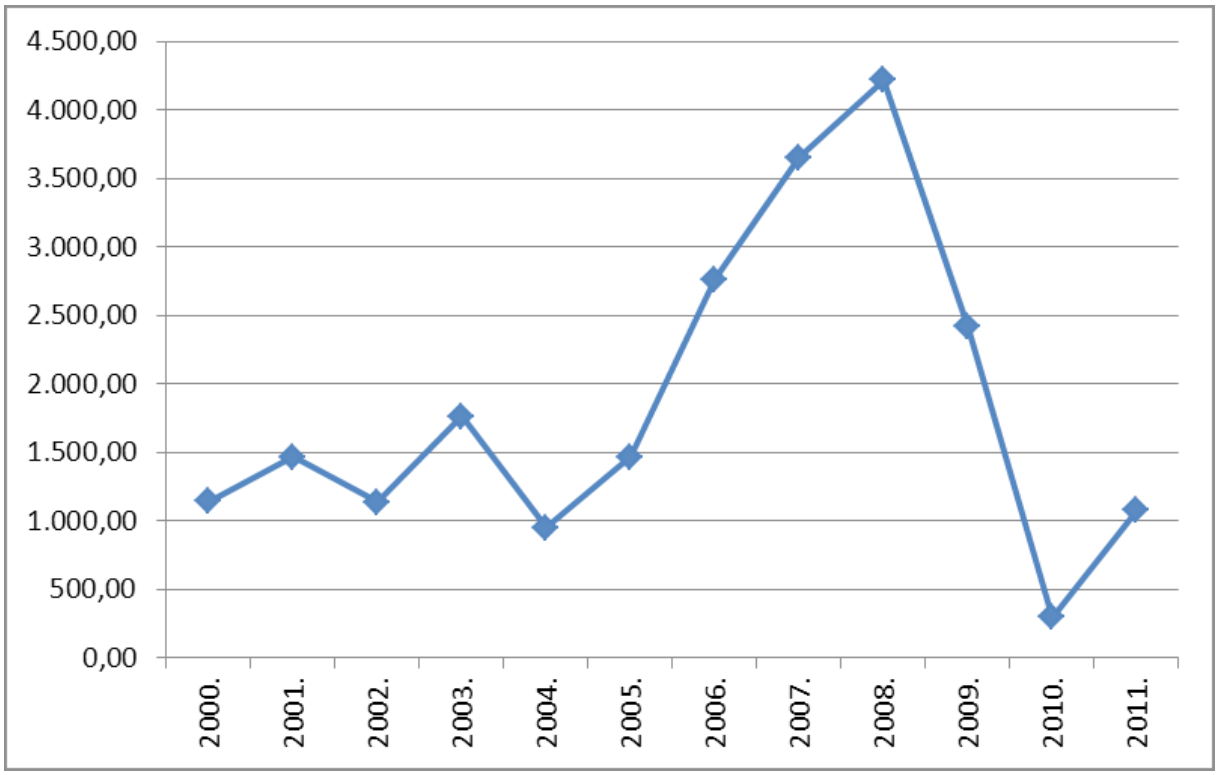
Tablica1. Inozemna izravna ulaganja u Hrvatskoj po zemljama ulagačima u mil Eur-a, 1993.-1999.

	1993.	*1994.*	*1995.*	*1996.*	*1997.*	*1998.*	*1999.*
AUSTRIJA	4,0	38,5	4,9	45,4	248,7	197,8	163,7
NJEMAČKA	44,2	7,0	15,4	2,2	-55,0	53,8	879,9
SAD	3,9	2,4	-10,4	222,9	86,6	468,3	132,5
FRANCUSKA	0,0	0,0	0,1	4,4	20,7	14,7	6,9
ITALIJA	9,7	2,8	2,8	7,5	9,0	1,3	33,4
MAĐARSKA	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	6,8	5,6
NIZOZEMSKA	3,7	13,4	0,2	8,1	17,5	86,3	60,1
LUKSEMBURG	2,9	0,0	0,0	0,2	8,9	3,8	-8,4
SLOVENIJA	5,6	0,2	2,5	3,9	21,1	28,9	24,3
VELIKA BRITANIJA	0,6	0,5	4,3	0,1	50,2	3,4	20,5
ŠVICARSKA	9,0	15,3	9,8	16,7	-9,4	8,9	-0,3
EBRD	0,0	0,0	0,0	33,3	26,3	-42,4	33,5
ŠVEDSKA	0,4	0,0	25,8	5,9	5,9	16,8	4,7
LIHTENŠTAJN	0,0	9,1	2,7	8,6	11,3	4,6	21,1
DANSKA	2,4	2,4	3,3	9,3	1,1	3,9	5,0
CIPAR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,4
BIH	0,2	0,0	0,0	0,0	8,1	3,6	0,7
IRSKA	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,4	0,1
ŠPANJOLSKA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
DJEVIČANSKI OTOCI	1,3	0,0	0,1	0,0	0,8	12,5	-13,6
BELGIJA	1,0	0,1	0,4	1,1	4,4	-1,1	0,4
RUSIJA	0,0	0,0	0,0	9,2	0,0	1,7	0,0
SLOVAČKA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1
ČEŠKA	0,0	0,0	0,0	6,8	2,2	1,1	-6,1
MALTA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
IZRAEL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,5
KANADA	12,1	3,2	8,5	-19,2	0,0	0,1	0,1
NORVEŠKA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostale zemlje	0,0	0,1	13,6	27,5	16	-33,2	2,7
Ukupno	100,9	94,9	84,0	394,0	476,6	842,8	1.369,2

Izvor: Bilas V, Franc S (2006.): Uloga inozemnih i izravnih ulaganja i načini poticaja

U razdoblju od početka priljeva stranog kapitala pa do 2006. najviše inozemnih izravnih ulaganja je pristiglo iz Austrije, Njemačke i SAD-a.

U razdoblju od 2000. do 2011. u odnosu na ostale tranzicijske zemlje i svoju veličinu Hrvatska je privukla zadovoljavajuću razinu izravnih stranih investicija. Međutim opet su izostale greenfield investicije koje bi imale pozitivan učinak na rast i razvoj gospodarstva. Dosadašnje FDI su se uglavnom odnosile na preuzimanje vlasničkih udjela putem privatizacije, dok su se prihodi od prodaje trošili na zatvaranje proračunskih deficita.

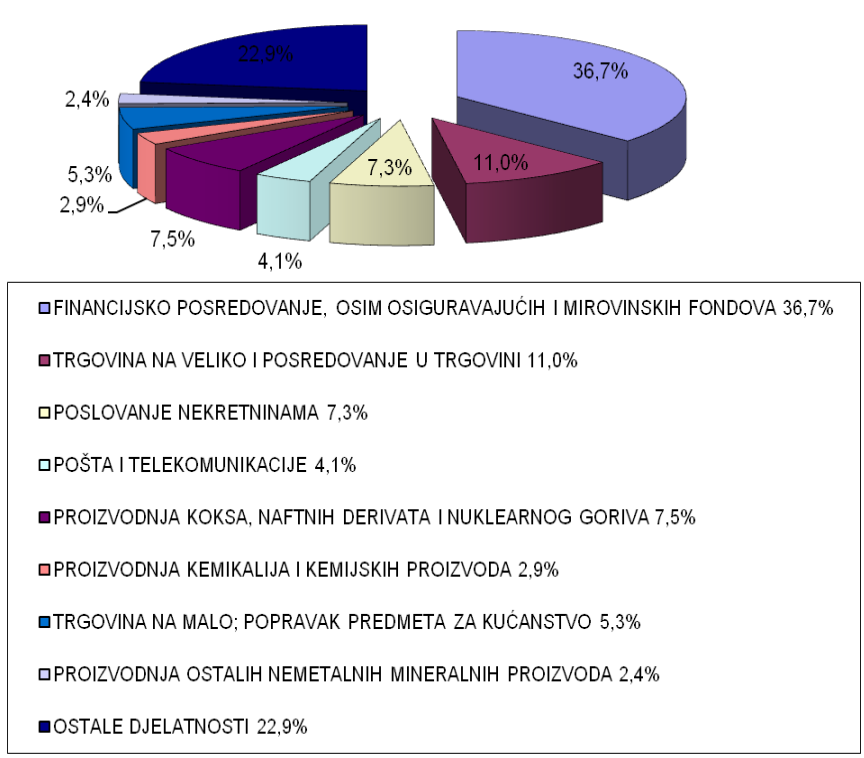
Slika 3. Inozemna izravna ulaganja u Hrvatsku od 2000.-2011.god. izražene u mil. EUR.

Izvor :Buterin D., Blečić M. (2013.): Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku. Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1, No. 1, pp. 133-149.

U istom razdoblju više od 70% FDI bilo je u djelatnostima koje nisu izvozno orijentirane. Kod takvih inozemnih izravnih ulaganja nije moglo doći do učinaka prelijevanja u industriji što je rezultiralo izostankom rasta konkurentnosti, zaposlenosti i izvoza. Struktura FDI u Hrvatskoj razdoblju od 2000.-2011.g prikazanu je na grafikonu 2.

S ulaskom Hrvatske u EU očekuje se povećani priljev FDI, s obzirom da većina inozemnih investicija dolazi iz zemalja članica EU. To ujedno pokazuje da se nositelji vlasti u Hrvatskoj trebaju usmjeriti na privlačenje upravo tih investicija. U Republici Hrvatskoj potrebno je promijeniti investicijsku klimu ne bi li se privukli strani, ali i domaći investitori, koji bi bili spremni investirati u druge mogućnosti osim opisanih privatizacija i kod kojih bi struktura investicija imala razvojne učinke. Kako navode Buterin i Blečić (2013.) Hrvatska nema strategiju privlačenja stranih ulagača iz koje bi proizlazila adekvatna ekonomska politika. Postoji čitav niz institucionalnih i političkih zapreka: nedjelotvornost sudstva, relativiziranje obligacijskih odnosa i nedjelotvornost službi za utvrđivanje vlasničkih odnosa. Stalne promjene zakonodavnog okvira ne djeluju poticajno na strane ulagače, a oni traže

poticajno i stabilno okruženje čije je najbitnije obilježje – predvidivost. Ovdje treba dodati i druge nepovoljne okolnosti: visok trošak radne snage po jedinici proizvoda, komplicirana procedura za pokretanje biznisa i percipiran visok stupanj korupcije što negativno utječe privlačenju kvalitetnih ulaganja. Iz ovoga je jasno da osnivanje agencija za privlačenje stranih investicija neće bit dovoljno dok se u Hrvatskoj ne promjeni investicijska klima.

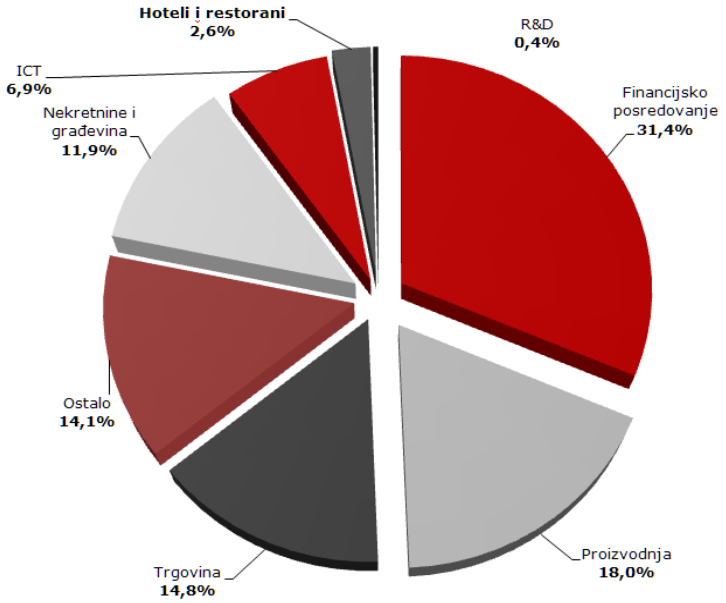
Grafikon 1. Struktura FDI u RH od 2000.-2011.

Izvor : Buterin D, Blečić M. (2013.) : Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku. Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1, No. 1, pp. 133-149.

Iz grafikona je vidljivo da se u razdoblju od 2000.-2011. U hrvatskoj najviše ulagalo u financijsko posredovanje, osim osiguravajućih i mirovinskih fondova(36,7$),slijede ga trgovina na veliko i posredovanje u trgovini (11%),proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva (7,5%), poslovanje nekretninama(7,3%). Dok je od ostalih potrebno spomenuti trgovinu na malo,poštu i telekomunikacije,proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda te ostale djelatnosti.

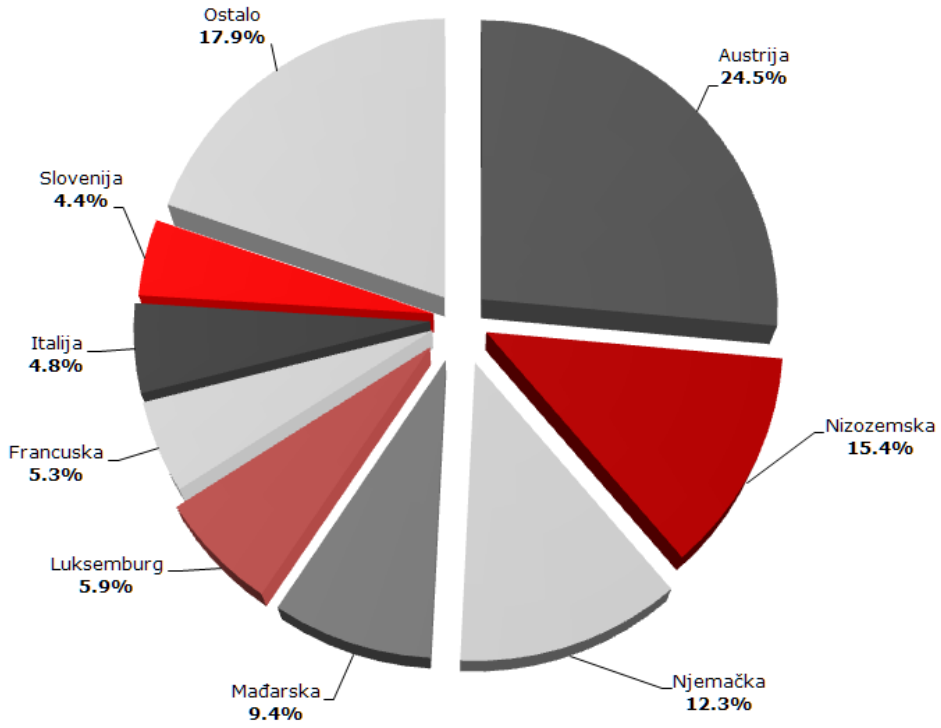
Od oko 30 milijardi eura inozemnih izravnih ulaganja, koliko je Hrvatska privukla od 1993., otprilike petina ili 5,9 milijardi eura ostvareno je u posljednjih pet godina. Međutim, priljevi FDI-a su svakako niži nego u godinama krize, no čini se da Hrvatska ipak uspijeva održati korak s većinom zemalja u regiji. Prosječni priljev FDI-a u posljednjih pet godina po stanovniku u Hrvatskoj je iznosio oko 400 dolara, što je čini lošijom u usporedbi sa Crnom Gorom (930 dolara), Estonijom (790 dolara), Mađarskom (600 dolara), Češkom (488 dolara) te Latvijom (420 dolara).

Kada bi se mogli istaknuti oni sektori u koje je svakako povoljnije ulagati to bi zasigurno bili sektori kod kojih je naš udjel u globalnoj ekonomiji veći od udjela u globalnom BDP-u. To uključuje, turizam, farmaceutiku te niz proizvodnih sektora, primjerice oprema ili postrojenje. Stručnjaci ističu da je perspektivan sektor i ICT industrija iako se gledano prema udjelu u vanjskoj trgovini ne pokazuje kao sektor u kojem imamo konkurentske prednosti. Na grafikonu 5.1 koji prikazuje FDI po sektorima u Hrvatskoj (2015. godine) vidljivo je da se najvećim dijelom ulagalo u financijsko posredovanje sa visokih 31,4%, slijede ga zatim proizvodnja sa nešto lošijih 18%, trgovina 14,8%,nekretnine,ICT,hoteli i restorani i ostalo.

Grafikon 2. FDI po sektorima u RH 2015.godine.

Izvor: http://www.aik-invest.hr/o-hrvatskoj/

Grafikon 3. FDI po zemljama (2015. god.)

Izvor: http://www.aik-invest.hr/o-hrvatskoj/

U usporedbi sa pokazateljima u razdoblju od 1993. do 1999. Kada je najviše inozemnih izravnih ulaganja stiglo iz Austrije, Njemačke i SAD-a stanje 2015. godine pokazuje slična kretanja gdje Austrija opet predvodi u ulaganjima u Hrvatsku sa visokih 24,5%, slijede je Nizozemska (15,4%), Njemačka (12,3%), Mađarska (9,4%) i ostale zemlje.

Od osamostaljenja do danas preko petnaest tisuća stranih kompanija odabralo je Hrvatsku kao lokaciju za poslovanje. Iznimno povoljan geostrateški položaj Hrvatske zemljama predstavlja „vrata“ ulaska na tržište EU. Hrvatska ima atraktivne porezne poticaje, ugovore o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja s brojnim zemljama, dio je jedinstvenog carinskog područja EU. Raspolaže učinkovitom, visokokvalificiranom i višejezičnom radnom snagom, a poslovno orijentirano okruženje potiče investicije i osigurava stabilnost.

6.1. Konkurentnost i mjere poticaja FDI u RH

Težnja RH za gospodarskim rastom, suradnjom sa regionalnim i globalnim partnerima,izgradnja stabilnog i tržišno orijentiranog gospodarstva, konkurentnog na svjetskom tržištu uporište je pronašla u privlačenju inozemnih izravnih ulaganja. Očekuje se veliki doprinos za budući gospodarski razvitak zemlje kao i doprinos restrukturiranju i modernizaciji gospodarstva, jačanju međunarodne konkurentnosti i stvaranju novih radnih mjesta.

Poticaji, kao uporište priljeva kapitala u osnovi uključuje fiskalne poticaje poput poreznih i carinskih olakšica, financijske poticaje poput dotacija i preferencijalnih zajmova multinacionalnim kompanijama kao i poticajne mjere poput ulaganja u infrastrukturu.

Stvoreni su preduvjeti za lakše investiranje u Hrvatskoj: osigurana je snažna podrška Vlade RH u poticanju novih investicija, osnovana je Agencija za investicije i konkurentnost, Agencija za promicanje izvoza i ulaganja (2003. godina), koja je u prvih šest mjeseci 2006. godine. pomogla pri pokretanju deve investicijskih projekata čija ukupna vrijednost nadmašuje 260 milijuna eura. Glavna zadaća ove agencije je izgradnja pozitivne slike Hrvatske kao potencijalnog ulagačkog odredišta u zemlji i izvan, predstavljanje raznih mogućnosti za ulaganje, pružanje usluga potencijalnim investitorima pri realizaciji ulagačkih projekata i slično.

Ono što najviše zabrinjava je visoka neefikasnost i korumpiranost hrvatskih institucija i državne administracije što je ujedno i najveća prepreka priljevu FDI-a. Nadalje, kao dodatne prepreke se mogu navesti nesređene zemljišne knjige, birokratske barijere(vrijeme čekanja rade dozvole i potrebne dokumentacije), sporo i neefikasno sudstvo i slaba praktična zaštita vjerovnika te improvizacija u donošenju odluka.

Samo ona zemlja koja stvara predvidivo i stabilno poslovno okruženje i sustavno deregulaciju, može računati na priljev stranih investicija.

Poticajne mjere u Hrvatskoj pretežito čine fiskalni poticaji(porezne i carinske povlastice) u uređene su *Zakonom o poticanju ulaganja.*

Potiču se ulaganja u gospodarske djelatnosti ako se time osigurava ekološki sigurna djelatnost i jedan ili više sljedećih ciljeva:unos nove opreme i suvremenih tehnologija, uvođenje novih proizvodnih postupaka i novih proizvoda, veća zaposlenost i izobrazba

zaposlenika, modernizacija i unaprjeđenje poslovanja, razvoj proizvodnji s višim stupnjem prerade, povećanje izvoza, povećanje gospodarske aktivnosti u dijelovima Hrvatske u kojima gospodarski rast i zaposlenost zaostaju za državnim prosjekom, razvoj nove ponude usluga, ušteda energije, jačanje informatičke djelatnosti, suradnja s financijskim institucijama izvan zemlje, prilagodba hrvatskog gospodarstva europskim standardima. Poticajne mjere čine davanje u zakup, davanje prava građenja, prodaje ili korištenja nekretnina ili drugih infrastrukturnih objekata pod komercijalnim ili pogodovanim uvjetima, uključivo i bez naknade, pomoć za otvaranje novih radnih mjesta i pomoć za stručnu izobrazbu ili prekvalifikaciju.

Također u cilju poticanja ulaganja, kao i zapošljavanja, uvođenja novih tehnologija i opreme, modernizacije i industrijskog povezivanja, donesen je Zakon o slobodnim zonama u kojima se gospodarske aktivnosti obavljaju uz posebne uvjete. Zastupljene djelatnosti u slobodnim zonama mogu biti proizvodnja, skladištenje i oplemenjivanje robe, lučke djelatnosti, trgovina na veliko i posredovanje u trgovini, bankarske i druge financijske usluge te poslovi osiguranja i reosiguranja. U posebne uvjete poslovanja unutar slobodnih zona spada u prvom redu činjenica da korisnici u zoni plaćaju 50% propisane stope poreza na dobit te da su oslobođeni plaćanja poreza na dobit prvih pet godina poslovanja u zoni ako su u gradnju objekata u zoni uložili iznos veći od milijun kuna, ali najviše do visine uloženih sredstava. U Hrvatskoj je ukupno 15 slobodnih zona.

6.2. Zakonski okvir

Inozemna izravna ulaganja u Republici Hrvatskoj zaštićena su odredbama Ustava Republike Hrvatske, a regulirana su odredbama Zakona o trgovačkim društvima („Narodne novine“, br. 111/93., 34/99. - vjerodostojno tumačenje, 52/00. – Odluka USRH, 118/03., 107/07., 146/08. i 137/09.), Zakona o deviznom poslovanju („Narodne novine“ br. 96/03., 140/05., 132/06., 92/09. i 153/09.), Zakona o poticanju ulaganja („Narodne novine“, br. 138/2006.), Uredbe o poticanju ulaganja („Narodne novine“, br. 64/2007.), kao i drugim zakonima i podzakonskim propisima.

6.3. Osnovna načela kojima se mogu privući FDI

Da bi se ostvarila prava na inozemna izravna ulaganja, potrebno je poštivati osnovna načela koja se odnose na:

- Nacionalni tretman stranih ulagača, odnosno, izjednačenost stranih ulagača s domaćim tvrtkama uz ispunjenje uvjeta reciprociteta i nuđenja dodatnih jamstava stranom ulagaču kakva se ne daju domaćem ulagaču,
- Ustavna jamstva da ulagačka prava neće biti naknadno ukinuta niti umanjena
- Slobodna repatrijacija profita po ispunjenju obveza i podmirenju poreza i slobodna repatrijacija kapitala kod povlačenja ulaganja također su zajamčena Ustavom Republike Hrvatske,
- Prijenos dobiti u inozemstvo obavlja se bez prepreka ukoliko su podmirene sve zakonske dospjele obveze u Republici Hrvatskoj. (Zakon o deviznom poslovanju)

7. ZAKLJUČAK

Nepobitna je činjenica da su izravna inozemna ulaganja od velike važnosti za gospodarski razvoj svake zemlje pa tako i Hrvatske. Kao takve u ekonomskim razmatranjima se tek pojavljuju nakon II. svjetskog rata. Bitan su faktor povećanja proizvodnje,zaposlenosti i izvoza. No, ujedno svaka zemlja mora procijeniti potencijalne rizike ulaska u taj vrtlog, jer pozitivan učinak FDI ovisi o brojnim faktorima unutar zemlje koja privlači inozemne ulagače. Hrvatska iako novopridošla članica EU i dalje se bori sa brojnim problemima po pitanju FDI-a koja se u skoroj budućnosti moraju riješiti kako bi se iskoristile sve prednosti koje ovaj način ulaganja nudi.

Republika Hrvatska ne spada u gospodarstvo koje umire ali bilježi „umiruću“ stopu rasta još od 2007. godine pred sam ulazak u recesiju koja je samo potpomogla nastavak „praznog hoda“ gospodarskog rasta. U pogledu inozemnih izravnih ulaganja u odnosu na ostale tranzicijske zemlje do 1995. Hrvatska je bila u nepovoljnijem položaju. Kao razloge za to se mogu navesti Domovinski rat i neizvjesnost ulaganja. Nakon 95-te stanje se stabiliziralo i priljev FDI kontinuirani raste.

Iako je iznos privučenog stranog kapitala i više nego zadovoljavajući, ono nije imalo većeg učinka na gospodarstvo Hrvatske. Struktura samih ulaganja je nezadovoljavajuća i nedostaju tzv. ulaganja u ledinu odnosno greenfield investicije. Glede strukture inozemna izravna ulaganja okupljena su u nekoliko djelatnosti.

Uključivanjem u međunarodne integracijske procese, Hrvatskoj se otvaraju mogućnosti bržeg razvitka. Uloga inozemnih izravnih ulaganja u ostvarenju tog cilja može biti neprocjenjiva, stoga je cilj Hrvatske privlačenje stranog kapitala u zemlju.

Iz svega navedenog se lako može zaključiti da je Hrvatska uspješna u privlačenju stranog kapitala, ali i dalje postoje određene zapreke koje onemogućavaju potencijalni veći priljev koji bi uvelike utjecao na nacionalno gospodarstvo.

8. LITERATURA

1. Agencija za investicije i konkurentnost dostupno na : http://www.aik-invest.hr/o-hrvatskoj/
2. Babić A., Pufnik A., Stučka T. (2001.) : Teorija i stvarnost inozemnih izravnih ulaganja u svijetu i u tranzicijskim zemljama s posebnim osvrtom na Hrvatsku. [internet], dostupno na : https://www.hnb.hr/documents/20182/121897/p-009.pdf/3f1c8c9e-8483-4dd1-9b03-74ad98e3785b
3. Bogdan Ž. (2009.): Utjecaj FDI-a na gospodarski rast europskih tranzicijskih zemalja. Ekonomski fakultet- Zagreb, sveučilište u Zagrebu. [internet], dostupno na: http://web.efzg.hr/repec/pdf/Clanak%2009-06.pdf
4. Bilas V.,Franc S. (2013.): Uloga inozemnih izravnih ulaganja i načini poticaja. Ekonomski fakultet - Zagreb, Sveučilište u Zagrebu. [internet], dostupno na : http://web.efzg.hr/repec/pdf/clanak%2006-13.pdf
5. Buterin D., Blečić M. (2013.) : Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1, No.1, pp. 133-149. [internet] ,dostupno na : file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/8_ucinci_izravnih_stranih_ulaganja%20(8).pdf
6. Derado D. (2013.) : Determinante stranih direktnih investicija u tranzicijskim zemljama i procjena njihove potencijalne razine u Hrvatskoj. [internet] , dostupno na : http://www.ijf.hr/upload/files/file/OP/17.pdf
7. Grgurević N. (2013.) : Utjecaj direktnih stranih investicija na zemlje u tranziciji. [internet], dostupno na : http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2013/10/Grgurevi%C4%87-N.-Uticaj-direktnih-stranih-investicija-na-zemlje-u-tranziciji-Anali-poslovne-ekonomije-godina-V-sveska-1-broj-8.-2013.g.-str.-17-24.pdf.
8. Sisek B. (2005.): Strane investicije u Hrvatskoj- uzroci neuspjeha. [internet], dostupno na : file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/ZEF2005_5%20(6).pdf
9. Ekonomski fakultet,Zagreb (2015.): Inozemna izravna ulaganja u Hrvatskoj i odabranim tranzicijskim zemljama Europe. [internet], dostupno na : https://zir.nsk.hr/islandora/object/efzg%3A800/datastream/PDF/view
10. Jošić M. (2008.) : Inozemna izravna ulaganja u funkciji izvoza: Slučaj Hrvatske. [internet], dostupno na : https://bib.irb.hr/datoteka/374316.zef6_mjosic.pdf

11. Velagić I. (2011.) : Ffekti stranih ulaganja na ekonomiju zemlje domaćina. [internet], dostupno na : file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/7_Velagic%20(5).pdf

SAŽETAK

Činjenica je da u globalnoj ekonomiji danas dominiraju multinacionalna poduzeća, pa tako inozemna izravna ulaganja predstavljaju najznačajniji oblik međunarodnih aktivnosti. Prema definiciji MMF-a FDI nastaju kada rezident neke zemlje postane vlasnikom 10 ili više posto nekog poduzeća u drugoj zemlji. Na ovaj način rezident kontrolira poslovanje navedenog poduzeća Jedan su od najosnovnijih načina na koji zemlje u razvoju ostvaruju pristup najmodernijim tehnologijama, novom znanju stoga je cilj svih zemalja u razvoju privlačenje veće vrijednosti investicija u zemlju. Osnovni motiv privlačenja stranog kapitala je otvaranje novih radnih mjesta,pozitivan utjecaj na izvoz, rast proizvodnje što se u konačnici odražava na ukupan gospodarski rast zemlje. No, pored pozitivnih FDI polučuju i određene negativne utjecaje kao što su odljev znanja ili odljev sredstava u zemlju porijekla FDI,stvaranje nekvalitetnih radnih mjesta i slično.. Učinak FDI na gospodarstvo zemlje može se pratiti pomoću utjecaja na vanjsku trgovinu, BDP i gospodarski rast, zaposlenost, investicije i na ostatak gospodarstva. Priljev FDI-a potiče se na različite načine (fiskalnim, financijskim i ostalim mjerama) ali se treba paziti da društvene koristi budu veće od društvenih troškova.

Ključne riječi : Inozemna izravna ulaganja, proizvodnja,izvoz, Hrvatska

SUMMARY

It’s a fact that global economy is dominated by the multinacional companies, including the foreign direct investions as the most important form of the international activity. According to the IMF, FDI arise when the resident of some country becomes the owner of ten percent or more of a company in another country. In this way, a resident controls the operations of the mentioned companie. It’s one of the most basic ways in which developing countries have access to the latest technologies, or new knowledge so the goal of all developing countries is to attract higher value of investments in the country. The main motive of attracting foreign capital is most curtenly a creating more job positions, positive impact on exports, output growth which is ultimately reflected in the overall economic growth of the country. However, despite the positive impact of FDI, they can also have negative effects such as knowledge outflow or outflow of funds in the country of origin of FDI, creating poor quality jobs, etc. ..

The effect of FDI on the economy of the country can be traced by means of an impact on foreign trade, GDP and economic growth, employment, investment and the rest of the economy. The inflow of FDI is encouraged in various ways (fiscal, financial and other measures) but precautions should be taken that social benefits are greater than the social costs.

Key words : Foreign direct investments, production, export, Croatia.